

**ÁP DỤNG CÔNG ƯỚC CỦA LIÊN HỢP QUỐC VỀ HỢP ĐỒNG MUA
BÁN HÀNG HÓA QUỐC TẾ TẠI TÒA ÁN VIỆT NAM VÀ TRUNG QUỐC
DƯỚI GÓC ĐỘ SO SÁNH**

PHẠM THỊ HỒNG MỸ*

Ngày nhận bài: 27/05/2024

Ngày phản biện: 20/09/2024

Ngày đăng bài: 25/12/2025

Tóm tắt:

Công ước của Liên Hợp Quốc về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế năm 1980 (CISG) được xem là điều ước quốc tế có vai trò rất quan trọng với các quy phạm thực chất trực tiếp điều chỉnh quan hệ hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế, góp phần thống nhất nâng cao chất lượng trong việc áp dụng pháp luật giải quyết tranh chấp. Việc áp dụng CISG tại Tòa án Việt Nam và Tòa án Trung Quốc có rất nhiều điểm tương đồng và khác biệt về: số lượng vụ việc giải quyết áp dụng CISG chiếm tỉ lệ thấp; thiếu văn bản hướng dẫn áp dụng CISG; thiếu cơ sở pháp lý về nguyên tắc áp dụng trực tiếp CISG; thiếu lập luận trong bản án. Kết quả nghiên cứu bài viết nhằm đề xuất một số kiến nghị nhằm thúc đẩy áp dụng CISG tại Tòa án Việt Nam.

Từ khóa:

CISG, Tòa án, hợp đồng, mua bán

Abstract:

The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods 1980 (CISG) is considered an international treaty with very important substantive rules directly regulating international sales contracts, contributing to unifying and improving the quality of law application in dispute resolution. The application of CISG in Vietnamese Courts and Chinese Courts has many similarities and differences in terms of the number of cases resolved by applying CISG accounts for a low proportion; lack of documents guiding the application of CISG; lack of legal basis on the principle of direct application of CISG; lack of arguments in judgments... The results of the research article aim to propose a number of recommendations to promote the application of CISG in Vietnamese Courts.

Keywords:

CISG, Court, contract, sale of

* ThS., Khoa Luật Trường Đại học Sài Gòn; Email: pthmy@squ.edu.vn

hàng hóa, quốc tế.

goods, international.

1. Đặt vấn đề

Công ước của Liên Hợp Quốc về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế năm 1980 (CISG) do Ủy ban Liên Hợp Quốc về Luật thương mại quốc tế soạn thảo và được ký kết ngày 11 tháng 4 năm 1980 tổ chức tại Vienna (Áo), có hiệu lực từ ngày 01 tháng 01 năm 1988. CISG là minh chứng kết quả của công tác hài hòa hóa pháp luật trong lĩnh vực thương mại hàng hóa. Việt Nam và Trung Quốc đều là thành viên của CISG¹. Hiện nay, CISG được cơ quan tư pháp của hai quốc gia áp dụng vào giải quyết tranh chấp hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế. Vì thế, nghiên cứu phân tích việc áp dụng CISG tại Tòa án của hai quốc gia dưới góc độ so sánh để từ đó đề xuất một số kiến nghị cho Việt Nam trong thời gian tới nhằm đẩy mạnh lựa chọn áp dụng CISG trong giải quyết tranh chấp được thống nhất, hiệu quả, góp phần bảo vệ quyền lợi của các bên trong vụ việc là điều rất cần thiết.

2. Cách thức áp dụng Công ước của Liên Hợp Quốc về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế (CISG)

Theo quy định của CISG, Tòa án quốc gia thành viên cần xem xét các nội dung: (1) phạm vi điều chỉnh của CISG theo Điều 1, giới hạn phạm vi tại Điều 2, Điều 3 và chú ý các vấn đề được quy định tại Điều 4, Điều 5; (2) tuyên bố bảo lưu theo Điều 95 (nếu có); (3) xem xét trường hợp loại trừ theo Điều 6 để từ đó quyết định việc áp dụng CISG. Cụ thể, CISG được áp dụng ở hai trường hợp: trực tiếp và gián tiếp. Mỗi phương thức áp dụng CISG dựa trên những cơ sở pháp lý và lý luận logic khác nhau cho nên đòi hỏi cơ quan xét xử cần tuân theo một trình tự logic nhất định khi đánh giá xem có áp dụng CISG hay không? Ở trường hợp đầu tiên, áp dụng trực tiếp có nghĩa là khi đáp ứng các điều kiện của Điều 1.1.a, Tòa án của các quốc gia ký kết có thể áp dụng CISG cho hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế mà không có sự đồng ý rõ ràng của các bên. Trường hợp thứ hai có thể áp dụng CISG ngay cả khi ít nhất một trong các quốc gia nơi các bên trong hợp đồng có địa điểm kinh doanh không phải là một bên của CISG. Điều này có nghĩa là việc áp dụng gián tiếp CISG sẽ xảy ra bằng cách tham chiếu

¹ Việt Nam là thành viên thứ 84 của CISG và CISG có hiệu lực tại Việt Nam từ ngày 01/01/2017; Trung Quốc là 01 trong 10 thành viên đầu tiên của CISG, CISG có hiệu lực tại Trung Quốc từ ngày 01/01/1988.

đến CISG theo quy tắc tư pháp quốc tế. Tuy nhiên, ngay cả khi các điều kiện để áp dụng trực tiếp và gián tiếp CISG được đáp ứng, các bên vẫn có thể loại trừ việc áp dụng CISG. Điều này có thể được thực hiện trực tiếp bằng cách thêm một điều khoản rõ ràng vào hợp đồng mà các bên sẽ ký kết hoặc gián tiếp bằng cách chọn luật áp dụng là luật của một quốc gia không phải là một bên của CISG. Do đó, khi đánh giá liệu CISG có được áp dụng hay không, điều quan trọng là liệu các bên có hạn chế việc áp dụng CISG hay không cũng như liệu họ có đáp ứng các điều kiện áp dụng trực tiếp hay gián tiếp hay không?

3. Thực tiễn áp dụng Công ước của Liên Hợp Quốc về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế tại Tòa án Việt Nam và Trung Quốc dưới góc độ so sánh

3.1. Thực tiễn áp dụng Công ước của Liên Hợp Quốc về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế tại Tòa án Trung Quốc

Năm 1986, Chính phủ Trung Quốc đã thực hiện thủ tục bảo lưu Điều 1.1.b theo quy định tại Điều 95 của CISG. Với bảo lưu này, luật pháp quốc gia Trung Quốc sẽ được áp dụng thay cho CISG. Đồng nghĩa với việc khi một doanh nghiệp Trung Quốc ký kết hợp đồng mua bán hàng hóa với một doanh nghiệp nước ngoài không phải là bên ký kết CISG và các bên đồng ý rằng luật áp dụng là luật của nước thứ ba (bên ký kết CISG) thì sẽ không tuân thủ Điều 1.1.b của CISG. Trung Quốc không bị ràng buộc bởi Điều 1.1.b của CISG. Cho nên, Tòa án Trung Quốc chỉ áp dụng CISG dành cho trường hợp các bên có địa điểm kinh doanh được đặt tại các quốc gia thành viên theo Điều 1.1.a. Nếu vấn đề tranh chấp nằm ngoài phạm vi điều chỉnh của CISG thì luật áp dụng được xác định theo quy tắc tư pháp quốc tế. Cụ thể, Tòa án Trung Quốc áp dụng CISG trong những trường hợp sau đây:

(i) Trường hợp các bên thỏa thuận chọn luật quốc gia trong hợp đồng và không loại trừ áp dụng CISG: các bên đã thỏa thuận về luật áp dụng cho tranh chấp trong hợp đồng nhưng không loại trừ rõ ràng việc áp dụng CISG, đồng thời nếu luật lựa chọn là luật của quốc gia ký kết, thành viên của CISG thì CISG không thể bị loại trừ và CISG vẫn được áp dụng cho hợp đồng. Như vậy nếu các bên trong hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế loại trừ rõ ràng việc áp dụng CISG thì Công ước sẽ không được áp dụng. Đơn cử, Tòa án nhân dân cấp cao tỉnh Chiết Giang cũng không áp dụng CISG khi các bên có sự loại trừ rõ ràng, cụ thể

Tòa án đã lập luận trong vụ án số (2019) Zhe Min Zhong No. 944 về tranh chấp hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế giữa Công ty TNHH Công nghệ Yinuotachi v Ningbo Populence Digital Technology Co., Ltd. Tòa án cho rằng: “Trường hợp này là tranh chấp về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế. Địa điểm kinh doanh lần lượt là ở Trung Quốc và Cộng hòa Triều Tiên, cả hai đều là các bên tham gia CISG nên tranh chấp trong trường hợp này cần được giải quyết theo CISG. Tuy nhiên, Điều 6 Hợp đồng của các bên lại quy định rằng cả hai bên không được áp dụng CISG. Vì cả hai bên đã đồng ý rõ ràng rằng việc giải thích và thẩm quyền của thỏa thuận này sẽ được điều chỉnh bởi luật pháp của Trung Quốc, nên cả hai bên cũng đã lựa chọn rõ ràng việc áp dụng luật pháp của quốc gia trong kiện tụng, và Tòa án đồng ý với việc áp dụng này”².

Quay trở lại với trường hợp không có sự loại trừ CISG, đơn cử như trong vụ việc Công ty TNHH Sinochem International (Singapore) v Công ty TNHH ThyssenKrupp Metallurgical Products (Cộng hòa liên bang Đức) tranh chấp hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế. Tòa án nhân dân tối cao Trung Quốc cho rằng: “Hai bên đã thỏa thuận trong hợp đồng rằng luật áp dụng là tiểu bang New York, Hoa Kỳ. Luật có hiệu lực của tiểu bang tại thời điểm đó đã được thiết lập và thỏa thuận không vi phạm luật nên được coi là hợp lệ. Vì Singapore và Đức là các quốc gia mà các bên có địa điểm kinh doanh, đều là thành viên CISG, pháp luật được các bên lựa chọn Hoa Kỳ thì Hoa Kỳ cũng là thành viên của CISG. Các bên cũng đã nhất trí chọn áp dụng CISG để xác định quyền và nghĩa vụ của mình trong quá trình xét xử sơ thẩm. Cho nên, Tòa án cấp sơ thẩm áp dụng CISG là hợp lý khi xét xử vụ án. Đối với những vấn đề không được CISG quy định liên quan đến việc xét xử vụ án, luật của tiểu bang New York do các bên lựa chọn sẽ được áp dụng³”. Nghĩa là, Tòa án muốn nhấn mạnh nếu các bên trong hợp đồng chỉ thỏa thuận áp dụng pháp luật Trung Quốc thì không nên coi đó là loại trừ một cách hiệu quả việc áp dụng CISG và CISG vẫn nên ưu tiên áp dụng so với luật trong nước.

² Chen Jie (2021), *Các quy tắc áp dụng của CISG tại các tòa án Trung Quốc từ góc độ các vụ án xét xử của Tòa án tối cao/Tòa án cấp cao*, truy cập tại <https://zhuanlan.zhihu.com/p/382535713>, truy cập ngày 28/5/2024.

³ Tòa án nhân dân tối cao Trung Quốc (2019), *Vụ việc hướng dẫn số 107: Công ty TNHH Sinochem International (Singapore) kiện Công ty TNHH sản phẩm luyện kim ThyssenKrupp. Tranh chấp hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế*, truy cập tại <https://cicc.court.gov.cn/html/1/218/62/163/1192.html>, truy cập 28/5/2024.

Trong thực tiễn tư pháp, Tòa án cấp sơ thẩm loại trừ CISG nhưng đến Tòa án cấp phúc thẩm đã vận dụng CISG. Cách thức áp dụng pháp luật giải quyết khác nhau trong việc xem xét áp dụng CISG. Tiêu biểu như vụ việc Xinyang Hengda Bristle Treatment Co., Ltd v Idiye Ale Brush and Roller Coating Industrial Co., L (Vụ án số: (2017) Yuminzhong số 1119). Tòa án cấp phúc thẩm (Tòa án nhân dân cấp cao Hà Nam) đã nhận định: “Bởi vì hợp đồng liên quan đến vụ án là hợp đồng mua bán quốc tế được ký kết giữa các bên có địa điểm kinh doanh thuộc Trung Quốc và Cộng hòa Thổ Nhĩ Kỳ, và cả Trung Quốc và Cộng hòa Thổ Nhĩ Kỳ đều là thành viên của Công ước. Các bên trong trường hợp này mặc dù áp dụng rõ ràng pháp luật của Trung Quốc để giải quyết tranh chấp. Tuy nhiên, việc xác định luật áp dụng dựa trên nguyên tắc “mối liên hệ chặt chẽ” là không phù hợp, vụ việc này căn cứ vào tranh chấp phát sinh từ việc thực hiện hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế giữa các bên tại các quốc gia thành viên được điều chỉnh bởi CISG. Cho nên, việc Tòa án cấp sơ thẩm áp dụng pháp luật của Trung Quốc làm luật áp dụng trong tranh chấp hợp đồng là không phù hợp cho trường hợp này”⁴. Ở vụ việc này, Tòa án cấp sơ thẩm đã loại trừ CISG nhưng đó là sự áp dụng không hợp lý cho nên đã được sửa chữa bởi Tòa án cấp phúc thẩm. Tương tự, ở vụ việc khác, trong vụ tranh chấp hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế giữa một công ty của Đức và một công ty Quảng Châu, các quốc gia nơi các bên tham gia hợp đồng mua bán là nơi đặt trụ sở kinh doanh lần lượt là Đức và Trung Quốc. Mặc dù hợp đồng mua bán liên quan đến vụ việc nêu rõ rằng “hợp đồng này sẽ được điều chỉnh bởi luật pháp của Trung Quốc”, nhưng hợp đồng không loại trừ rõ ràng việc áp dụng CISG. Căn cứ các vụ việc hướng dẫn do Tòa án nhân dân tối cao ban hành, Tòa án nhân dân cấp cao tỉnh Quảng Đông cho rằng “vụ án này cần ưu tiên áp dụng CISG để tiến hành xét xử. Nếu CISG không quy định các vấn đề liên quan đến việc xét xử thì pháp luật của Trung Quốc mà các bên thỏa thuận trong hợp đồng mua bán sẽ được áp dụng”, và việc Tòa án cấp sơ thẩm áp dụng không đúng pháp luật sẽ được sửa chữa”⁵.

⁴ (2017) Yuminzhong No.1119, truy cập tại https://cisg-online.org/files/cases/10027/fullTextFile/4113_91867057.pdf.

⁵ Ủy ban thương mại điện tử (2024), *Đồng ý áp dụng “Luật Trung Quốc” và CISG – Phân tích tình thế tiến thoái lưỡng nan của việc áp dụng CISG tại Trung Quốc*, truy cập tại <http://www.meritsandtree.com/Content/2024/07-02/1839491104.html>, truy cập ngày 13/9/2024.

(ii) Trường hợp các bên không thỏa thuận chọn luật áp dụng cho hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế (các bên chưa thống nhất về luật áp dụng) và không loại trừ CISG: Trong trường hợp tranh chấp về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế giữa ARTPLAST (Bulgaria) v Taizhou Huangyan Smart Machinery Mold Co., Ltd (Trung Quốc), Tòa án nhân dân cấp cao tỉnh Chiết Giang cho rằng địa điểm kinh doanh của các bên trong vụ án này lần lượt là ở Trung Quốc và Bulgaria. Cả hai nước đều là các bên ký kết CISG. Hai bên không thỏa thuận luật áp dụng và không loại trừ một cách rõ ràng việc áp dụng của CISG trong hợp đồng nên trường hợp này cần được giải quyết theo quy định của CISG và CISG sẽ tự động được áp dụng⁶. Hoặc, Tòa án nhân dân trung cấp thứ tư của Bắc Kinh cho rằng cả Trung Quốc và Hoa Kỳ, nơi các bên trong vụ án này có trụ sở kinh doanh, đều là thành viên của CISG và các bên cũng không loại trừ việc áp dụng CISG, do đó các quy định của CISG (trừ những quy định mà Trung Quốc đã tuyên bố bảo lưu) phải được áp dụng cho trường hợp này⁷.

Vụ tranh chấp hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế giữa Jaxtal Imports Pty Ltd v. Shanghai Xinlian Textile Import & Export Co., Ltd, Tòa án nhân dân quận Trường Ninh, Thượng Hải đã nhận định trong bản án (2017) Hu 0105 Min Chu No.19401 rằng: “Về việc áp dụng luật, cả hai bên đều đồng ý trong quá trình tố tụng rằng CISG sẽ được ưu tiên áp dụng và những vấn đề không được CISG đề cập sẽ được giải quyết theo luật pháp Trung Quốc cũng như Incoterms 2010, vì các bên đã tham chiếu trong hợp đồng đến điều khoản FOB (Giao hàng lên tàu). Tòa án xác nhận rằng CISG sẽ được áp dụng, vì các bên có địa điểm kinh doanh tại hai quốc gia ký kết và họ không loại trừ rõ ràng việc áp dụng điều khoản này. Ngoài ra, Tòa án xác định rằng luật pháp Trung Quốc sẽ được áp dụng như một nguồn bổ sung”⁸.

Tuy nhiên, một số Tòa án khác của Trung Quốc lại không áp dụng CISG trong trường hợp các bên không thỏa thuận chọn luật áp dụng. Minh chứng là,

⁶ Tòa án Thương mại quốc tế (2023), *Tòa án nhân dân tối cao công bố các vụ án điển hình về áp dụng điều ước quốc tế, tập quán quốc tế trong các vụ án dân sự, thương mại có yếu tố nước ngoài*, truy cập tại <https://cicc.court.gov.cn/html/1/218/62/163/2432.html>, truy cập ngày 13/9/2024 và chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.uncitral.org/res/clout/clout/data/chn/clout_ca se_0_html/CHN_31072023_FT.pdf, truy cập ngày 13/12/2024.

⁷ Ibid 6.

⁸ Cơ sở dữ liệu về các án lệ - Unilex, truy cập tại <https://www.unilex.info/cisg/case/2431>, truy cập ngày 13/9/2024.

trong vụ việc Công ty xuất nhập khẩu Entuo v. Công ty thương mại Anjie Klivik Podlasie, vụ kiện tranh chấp hợp đồng thương mại hàng hóa quốc tế, địa điểm kinh doanh của hai bên lần lượt được đặt tại Trung Quốc và Ba Lan, và các bên đã không thống nhất về việc áp dụng pháp luật. Trong trường hợp này, Tòa án nên trực tiếp áp dụng CISG. Tuy nhiên, Tòa án nhân dân Nghĩa Ô tỉnh Chiết Giang trong Bản án (2017) Zhe 0782 Mìn Chu Zi số 2064 cho rằng: "Nguyên đơn và bị đơn đã không thống nhất về việc áp dụng luật đối với hợp đồng mua bán liên quan đến vụ án này và việc giao hàng thể hiện rõ nhất các đặc điểm của hợp đồng trong vụ án này đã xảy ra trong phạm vi lãnh thổ của Trung Quốc, vì vậy vụ việc này nên được xét xử theo pháp luật của Trung Quốc"⁹.

Mặt khác, Tòa án Trung Quốc trong một số trường hợp còn chưa chú trọng quan tâm đến khả năng áp dụng CISG. Cụ thể, trong trường hợp một trong các bên là pháp nhân Hàn Quốc, cả tòa sơ thẩm và tòa phúc thẩm đều áp dụng luật Trung Quốc dựa trên sự lựa chọn luật Trung Quốc trong quá trình xét xử và nguyên tắc tự quyết của các bên. Tuy nhiên, trong yêu cầu kháng cáo, bên pháp nhân nước ngoài đã nêu rõ vụ án cần áp dụng CISG nhưng Tòa án lại bỏ qua việc tìm hiểu địa điểm kinh doanh của bên nước ngoài, không phán quyết CISG có được hay không được áp dụng trên cơ sở này¹⁰.

3.2. Thực tiễn áp dụng Công ước của Liên Hợp Quốc về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế tại Tòa án Việt Nam

Khi CISG chính thức có hiệu lực tại Việt Nam từ ngày 01 tháng 01 năm 2017, đây thực sự là một sự kiện vô cùng quan trọng, đánh dấu sự tiến bộ trong quá trình hội nhập quốc tế của Việt Nam. Trước đây khi Việt Nam chưa trở thành thành viên của CISG thì đã có một vụ việc được Tòa án của Việt Nam áp dụng CISG và được coi là bản án, quyết định đầu tiên của Việt Nam sử dụng CISG. Cụ thể, tranh chấp giữa Công ty thương mại Tây Ninh – Tanico (Việt Nam) và DN Ng Nam Bee (Singapore), được xét xử tại Tòa phúc thẩm – TAND Thành phố Hồ

⁹ Trương Phở (2022), *Áp dụng CISG tại Tòa án Trung Quốc*, Tạp chí Đại học Đông Bắc, số 4, tháng 7 năm 2022, doi:10.15936/j.cnki.10083758.2022.04.012, truy cập tại https://xuebao.neu.edu.cn/social/EN/volumn/volumn_1287.shtml.

¹⁰ Wang Haifeng Zhang Silk Road (2021), *Áp dụng Công ước Liên Hợp Quốc về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế tại Tòa án Trung Quốc*, Tạp chí Tư pháp nhân dân số 31 năm 2021, truy cập tại <https://mp.weixin.qq.com/s/ltxRhjJ0kxTBdPdu5RAnXg>, truy cập ngày 28/5/2024.

Chí Minh, bản án tuyên ngày 4 tháng 5 năm 1996. Khi xét xử vụ việc này, Tòa án đã tham chiếu Điều 29 và Điều 53, Điều 64 CISG¹¹.

Khi CISG có hiệu lực tại Việt Nam, hiện nay, vẫn chưa có số liệu chính thức về bản án, quyết định của Tòa án Việt Nam áp dụng CISG. Tác giả sử dụng nguồn Công bố bản án của Tòa án nhân dân tối cao (<https://congbobanan.toaan.gov.vn/>), nhập quan hệ pháp luật là tranh chấp về mua bán hàng hóa, cấp thẩm quyền: Tòa án nhân dân cấp tỉnh; án kinh doanh thương mại sơ thẩm, ngày tìm kiếm từ ngày 01 tháng 01 năm 2017 đến ngày 20 tháng 9 năm 2024 thì cho ra kết quả tìm kiếm tổng số bản án là 50 bản án. Tác giả lọc trong số 50 bản án này thì có 29 bản án tranh chấp về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế với các bên có địa điểm kinh doanh ở các quốc gia khác nhau. Và trong số 29 bản án này thì cũng chỉ có 05 bản án là được Tòa án lập luận về nội dung: áp dụng pháp luật, còn lại là Tòa án giải quyết trực tiếp vấn đề pháp lý tranh chấp bằng việc áp dụng pháp luật Việt Nam. Thế nhưng trong số 05 bản án này thì cũng chỉ có 01 bản án lập luận áp dụng CISG tại Điều 1.1.a, còn lại 04 bản án đều lập luận áp dụng pháp luật Việt Nam. Tra cứu bản án của Tòa án Việt Nam áp dụng CISG tại Điều 1 thì tác giả sử dụng thêm hệ thống dữ liệu án lệ Unilex về CISG thì Việt Nam có duy nhất 01 bản án vận dụng Điều 1.1.a CISG.

Vụ việc tiêu biểu đó là: Bản án số 02/2022/KDTM-ST ngày 16 tháng 3 năm 2022 của Tòa án nhân dân tỉnh Bình Dương. Trong phần nhận định của bản án, Tòa án đã nêu rằng: “Về áp dụng pháp luật: Cả Trung Quốc và Việt Nam đều là những quốc gia thành viên của Công ước Viên năm 1980 về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế (sau đây gọi tắt là CISG). CISG có hiệu lực tại Trung Quốc từ năm 1988 và có hiệu lực tại Việt Nam từ ngày 01/01/2017. Điều 1.1.a của CISG quy định như sau: “Công ước này áp dụng cho các hợp đồng mua bán hàng hóa giữa các bên có trụ sở thương mại tại các Quốc gia khác nhau. a. Khi các Quốc gia này là các Quốc gia thành viên của Công ước”. Hợp đồng mua bán số KE6-056/06-17 ngày 05/6/2017 được ký kết giữa một bên doanh nghiệp có trụ sở thương mại tại Việt Nam và một bên doanh nghiệp có trụ sở thương mại tại Trung Quốc. Do đó, CISG là luật áp dụng thay cho luật quốc gia. Đồng thời,

¹¹ Nguyễn Thị Minh Hằng (2007), *Giải quyết hợp đồng mua bán quốc tế*, truy cập tại <https://phapluatdansu.edu.vn/2007/09/12/05/14/56265/>, truy cập ngày 29/5/2024.

khoản 1 Điều 5 Luật Thương mại năm 2005 có quy định: “Trường hợp điều ước quốc tế mà Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam là thành viên có quy định áp dụng pháp luật nước ngoài, tập quán thương mại quốc tế hoặc có quy định khác với quy định của Luật này thì áp dụng quy định của điều ước quốc tế đó”.

Đánh giá về cách giải quyết áp dụng pháp luật cho vụ việc này, tác giả cho rằng, Tòa án đã xem xét vấn đề về địa điểm kinh doanh, quốc gia thành viên CISG để quyết định áp dụng CISG theo đúng mục đích CISG được xây dựng đó là mang lại quy phạm thực chất thống nhất về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế. CISG phải được áp dụng theo cách thức áp dụng trực tiếp, dựa vào chính cơ sở pháp lý của CISG để nhận định áp dụng pháp luật giải quyết, không có thông qua mượn quy phạm pháp luật quốc gia để từ đó dẫn chiếu hoặc chỉ ra trong vụ việc nên (sẽ) áp dụng CISG.

Tuy nhiên, có rất nhiều vụ việc không áp dụng CISG để giải quyết. Hầu hết các vụ việc mặc dù đáp ứng điều kiện áp dụng CISG, thế nhưng, Tòa án Việt Nam vẫn bỏ qua việc áp dụng CISG và áp dụng pháp luật Việt Nam. Chẳng hạn như vụ việc sau đây, trong bản án không thể hiện các bên thỏa thuận luật áp dụng vì nếu các bên có thỏa thuận luật áp dụng thì trong bản án sẽ đề cập, tác giả cho rằng, khi Tòa án giải quyết đã bỏ qua lập luận luật áp dụng và bỏ qua việc xem xét áp dụng CISG. Đơn cử là trường hợp Công ty Transfar Z co.,Ltd (China) v Công ty TNHH Liên doanh NP (Bình Dương, Việt Nam)¹². Tòa án áp dụng Luật thương mại năm 2005 làm cơ sở pháp lý giải quyết tranh chấp trên.

3.3. So sánh điểm tương đồng và khác biệt trong việc áp dụng CISG giữa Tòa án Việt Nam và Trung Quốc

Về điểm tương đồng: Cả hai quốc gia đều chưa có văn bản mang tính chất bắt buộc chuyên biệt hướng dẫn cụ thể về cách thức áp dụng CISG để giải quyết tranh chấp hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế¹³. Ngoài ra, trên thực tế số lượng

¹² Bản án số 05/2019/KDTM-ST ngày 18 tháng 7 năm 2019 của Tòa án nhân dân tỉnh Bình Dương về việc tranh chấp hợp đồng mua bán hàng hóa.

¹³ Tòa án nhân dân tối cao Trung Quốc đã ban hành một điều khoản thống nhất về vấn đề áp dụng CISG giữa các thẩm phán, tuy nhiên, *văn bản này không phải là văn bản pháp lý mang tính bắt buộc*. Mục 5.19 của Biên bản Hội nghị chuyên đề về công tác xét xử dân sự, thương mại có liên quan đến nước ngoài (Biên bản xét xử liên quan đến nước ngoài) của Tòa án tối cao công bố ngày 24 tháng 01 năm 2022 thể hiện rằng: “*Hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế được ký kết bởi các bên có trụ sở kinh doanh tại các bên ký kết khác nhau của Công ước Liên hợp quốc về Hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế thì các quy định của Công ước sẽ tự động được áp dụng, trừ khi các bên đồng ý rõ ràng loại trừ việc áp dụng Công ước. Tòa án nhân dân sẽ hỏi ý kiến cụ thể của các bên về việc áp dụng Công ước trước khi kết thúc tranh luận*”.

vụ việc được áp dụng CISG để giải quyết tranh chấp là không nhiều, chưa thực sự đồng đều và thống nhất. Tòa án của hai quốc gia trong số các vụ việc đều phần lớn áp dụng pháp luật có mối liên hệ nhất, chọn áp dụng pháp luật quốc gia.

Về điểm khác biệt:

Một là, về phương thức áp dụng. Việt Nam áp dụng theo cả hai phương thức trực tiếp và gián tiếp CISG, trong khi đó Trung Quốc chỉ áp dụng 01 phương thức trực tiếp duy nhất.

Hai là, công bố vụ việc tiêu biểu áp dụng CISG. Tòa án Việt Nam chưa có thống kê và công bố các vụ việc tiêu biểu để tạo thuận lợi trong quá trình áp dụng CISG cũng như rút kinh nghiệm trong áp dụng pháp luật. Ngược lại, Tòa án Trung Quốc thường xuyên công bố các vụ việc điển hình, chẳng hạn như tháng 12 năm 2023, Trung Quốc công bố 12 vụ việc tiêu biểu về các hợp đồng trong đó có 2 vụ việc tiêu biểu về CISG.

Ba là, xét về cơ sở pháp lý quy định phương thức áp dụng điều ước quốc tế, hay nguyên tắc áp dụng trực tiếp CISG ở hình thức văn bản luật quy định. Việt Nam và Trung Quốc về nguyên tắc áp dụng trực tiếp điều ước quốc tế trong quan hệ dân sự có yếu tố nước ngoài có điểm khác biệt khá lớn. Cụ thể, cơ sở pháp lý áp dụng điều ước quốc tế trực tiếp trong quan hệ dân sự có yếu tố nước ngoài tại Việt Nam được Luật Điều ước quốc tế năm 2016, Bộ luật Dân sự năm 2015, Luật Thương mại năm 2005... quy định tiêu biểu như Khoản 1 Điều 665 Bộ luật Dân sự năm 2015 “Trường hợp điều ước quốc tế mà Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam là thành viên có quy định về quyền và nghĩa vụ của các bên tham gia quan hệ dân sự có yếu tố nước ngoài thì quy định của điều ước quốc tế đó được áp dụng”, trong khi đó, theo pháp luật Trung Quốc hiện hành thì với Bộ luật Dân sự mới ban hành thay thế cho phiên bản trước đây đã không còn quy định về việc áp dụng điều ước quốc tế trực tiếp ở Trung Quốc nữa¹⁴. Cụ thể, Bộ luật Dân sự năm 2020 của Trung Quốc bãi bỏ Điều 142 của Nguyên tắc chung của Bộ luật Dân sự

tại tòa án” (<https://cicc.court.gov.cn/html/1/218/62/409/2172.html>). Mặc dù “Biên bản xét xử liên quan đến nước ngoài” không phải là giải thích tư pháp và không thể được trích dẫn trực tiếp làm cơ sở phán quyết nhưng nó thể hiện những chuẩn mực, tiêu chuẩn nhất quán của Tòa án nhân dân tối cao trong việc xét xử những vấn đề tương tự và đóng vai trò hướng dẫn quan trọng trong thực tiễn (<https://www.kwm.com/cn/zh/insights/latest-thinking/legal-updates-jurisdiction-over-foreign-related-civil-cases.html>).

¹⁴ Bộ luật Dân sự năm 2020 của Trung Quốc, truy cập tại https://www.gov.cn/xinwen/2020-06/01/content_5516649.htm.

dẫn đến việc không có các quy tắc áp dụng của các điều ước dân sự và thương mại tại Trung Quốc. Từ đó, đã tạo ra khoảng trống pháp lý trong pháp luật về nguyên tắc áp dụng trực tiếp điều ước quốc tế của Trung Quốc dẫn đến sự không chắc chắn về việc ưu tiên áp dụng CISG trong thực tiễn xét xử tư pháp. Mặc dù, nghĩa vụ theo điều ước quốc tế của Trung Quốc trong việc áp dụng CISG không thay đổi. Tuy nhiên, ngay cả khi một số Tòa án nhận thấy nghĩa vụ áp dụng ưu tiên của CISG, họ vẫn phải vật lộn để tìm cơ sở pháp lý trong nước cho việc áp dụng CISG trong khoảng thời gian trước ngày 01 tháng 1 năm 2024. Cụ thể, trước ngày 01 tháng 1 năm 2024, Tòa án ở Trung Quốc tồn tại thực trạng trình tự áp dụng điều ước quốc tế và pháp luật trong nước như sau:

Một số Tòa án viện dẫn quy phạm trong nước để làm tiền đề áp dụng CISG mà CISG không được áp dụng trực tiếp. Tòa án đã viện dẫn Đoạn 2 Điều 142 Nguyên tắc chung của Bộ luật Dân sự trong hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế để biện minh cho việc áp dụng CISG trong vụ án: Một số Tòa án trực tiếp sử dụng quy định tại Điều 142 làm cơ sở để ưu tiên áp dụng CISG; một số Tòa án sử dụng Điều 142 của Nguyên tắc chung của Bộ luật Dân sự làm nền để trước tiên xác định rằng luật áp dụng sẽ áp dụng cho luật pháp Trung Quốc, sau đó trích dẫn đoạn này để liên kết với việc áp dụng CISG. Dù là trích dẫn trực tiếp Điều 142 Nguyên tắc chung của Bộ luật Dân sự hay dùng nó làm nền để liên kết với CISG thì CISG đều được áp dụng trên cơ sở những quy định rõ ràng trong pháp luật trong nước¹⁵. Thế nhưng, cũng có nhiều Tòa án lại không áp dụng CISG mà áp dụng pháp luật quốc gia như đã phân tích ở trên.

Đến khi Bộ luật Dân sự năm 2020 của Trung Quốc có hiệu lực từ ngày 01 tháng 1 năm 2021 thì hầu hết bản án dựa vào trích dẫn quy định tại Điều 41 Luật áp dụng pháp luật trong quan hệ dân sự có yếu tố nước ngoài và chọn luật trong nước làm luật điều chỉnh cho tranh chấp hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế. Nghĩa là, vận dụng của mỗi Tòa án ở Trung Quốc nhìn chung không thống nhất và cách thức áp dụng đều dựa vào luật pháp trong nước để không áp dụng CISG hoặc cá biệt còn có Tòa án thậm chí không hề đề cập tới vấn đề luật áp dụng mà trực tiếp dựa vào Bộ luật dân sự làm căn cứ để ra quyết định hoặc với trường hợp

¹⁵ Lý Gia (2023), *Nghiên cứu ứng dụng Công ước Liên Hiệp Quốc về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế trong bối cảnh Bộ luật Dân sự*, truy cập tại <https://xuebao.suibe.edu.cn/shdwjmdxxb/article/html/20230306?st=search>, truy cập ngày 13/9/2024.

các bên có thỏa thuận rõ ràng là không áp dụng CISG thì cơ sở pháp lý trong một số phán quyết đều dựa vào Điều 41 Luật áp dụng pháp luật trong quan hệ dân sự có yếu tố nước ngoài mà không phải là dựa vào Điều 6 CISG¹⁶.

Tóm lại, nếu ở Việt Nam đã có cơ sở pháp lý là quy định trong văn bản luật về nguyên tắc áp dụng trực tiếp điều ước quốc tế trong đó có CISG, thì ở Trung Quốc, không có quy định ở hình thức văn bản luật mà chỉ tồn tại ở hình thức văn bản hướng dẫn áp dụng của Tòa án nhân dân tối cao có hiệu lực từ ngày 01 tháng 1 năm 2024 về vấn đề này¹⁷.

Bốn là, xét về lập luận trong bản án. Trong bản án duy nhất của Việt Nam áp dụng CISG, Tòa án đã phân tích rõ về (1) quốc gia đã gia nhập CISG; (2) địa điểm kinh doanh của các bên ở các quốc gia ký kết khác nhau của CISG. Bản án này về lập luận vẫn còn thiếu điều kiện cần phân tích bổ sung thêm đó là (3) các bên không loại trừ việc áp dụng CISG. Đối với Trung Quốc, trong số chưa đầy 40% các vụ việc sử dụng CISG làm căn cứ xét xử, chỉ có 6 vụ sử dụng nguyên tắc địa điểm kinh doanh để xác định liệu CISG có nên là luật điều chỉnh hay không. Trong 5 vụ còn lại, Tòa án đã trích dẫn trực tiếp hai nước là quốc gia ký kết CISG thì các quy định của CISG được áp dụng trực tiếp. Lấy vụ án Quảng Đông 0191 Minchu số 1350 (2021) làm ví dụ, lý do của thẩm phán thậm chí không chỉ rõ thứ tự áp dụng cụ thể mà tuyên bố trực tiếp: “Vụ án này nên sử dụng Công ước Liên Hợp Quốc về Hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế và luật pháp của Trung Quốc để giải quyết tranh chấp”. Ngoài ra, liên quan đến các loại trừ rõ ràng tại Điều 6 thì không có trường hợp nào trong mẫu được chọn được phân tích về nội dung này¹⁸.

5. Đề xuất một số kiến nghị nhằm thúc đẩy áp dụng Công ước của Liên Hợp Quốc về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế tại Tòa án Việt Nam

Với ý nghĩa của CISG bao gồm các quy phạm pháp luật thực chất, thống nhất, công bằng cho hoạt động mua bán hàng hóa quốc tế cho nên, với việc là thành viên của CISG, Tòa án Việt Nam cần thiết nên áp dụng CISG để giải quyết

¹⁶ Liang Yu (2024), *Kỷ nguyên “Bộ luật dân sự”: Tình trạng áp dụng CISG tại các tòa án Trung Quốc*, 2024, 12(05):33133319 <https://doi.org/10.12677/ojls.2024.125470>, truy cập tại <https://www.hanspub.org/journal/paperinformation?paperid=88226#t1>, truy cập ngày 13/9/2024.

¹⁷ Cụ thể, Ngày 5 tháng 12 năm 2023, Tòa án nhân dân tối cao cũng thông qua văn bản giải thích tư pháp: Giải thích về một số vấn đề liên quan đến việc áp dụng các điều ước quốc tế và thông lệ quốc tế trong phiên tòa vụ án dân sự, thương mại có yếu tố nước ngoài, có hiệu lực từ ngày 1 tháng 1 năm 2024.

¹⁸ Tlđd 16.

tranh chấp và để việc áp dụng được đồng đều, thống nhất trong thực tiễn, nâng cao uy tín của Tòa án Việt Nam trên trường quốc tế thì trong thời gian tới cần:

Một là: Ban hành văn bản quy phạm pháp luật về việc áp dụng CISG trong giải quyết tranh chấp hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế. Cơ quan có thẩm quyền cần ban hành văn bản mang tính bắt buộc về việc hướng dẫn áp dụng CISG chẳng hạn như Hội đồng thẩm phán Tòa án nhân dân tối cao ban hành Nghị quyết hướng dẫn áp dụng CISG trong giải quyết tranh chấp, các quy định cụ thể của CISG như trường hợp loại trừ việc áp dụng CISG cũng như lựa chọn bản án tiêu biểu làm án lệ. Cụ thể: Quy định ưu tiên lựa chọn áp dụng CISG trong giải quyết tranh chấp hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế; Quy định rõ về áp dụng trực tiếp CISG mà không cần phải mượn quy phạm pháp luật trong nước để chỉ đến việc áp dụng CISG; Quy định hướng dẫn rõ hơn về Điều 6 CISG (chẳng hạn như loại trừ một cách rõ ràng việc áp dụng CISG; đồng ý áp dụng luật của quốc gia không tham gia ký kết; đồng ý áp dụng pháp luật cụ thể của một quốc gia ví dụ Luật cụ thể của quốc gia). Trường hợp các bên thỏa thuận chọn pháp luật quốc gia Việt Nam thì không có nghĩa là loại trừ áp dụng CISG. Trong quá trình tố tụng pháp lý, ý định loại trừ không thể được suy ra chỉ từ việc một hoặc cả hai bên không biện hộ hoặc trình bày lập luận dựa trên CISG. Điều này áp dụng bất kể một hoặc cả hai bên có biết về khả năng áp dụng của CISG hay không¹⁹; Quy định rõ về cách thức áp dụng CISG, lập luận áp dụng CISG trong phán quyết dựa vào các nội dung tiêu biểu như: (1) Việt Nam đã gia nhập CISG; (2) địa điểm kinh doanh của các bên ở các quốc gia ký kết khác nhau của CISG; (3) xem xét quy tắc tư pháp quốc tế; (4) các bên không loại trừ việc áp dụng CISG.

Hai là: Lựa chọn, công bố các vụ việc tiêu biểu áp dụng CISG. Tòa án Việt Nam cần thực hiện công tác thống kê và công bố các vụ việc tiêu biểu áp dụng CISG để tạo thuận lợi trong quá trình áp dụng CISG cũng như rút kinh nghiệm trong áp dụng pháp luật.

Ba là: Tăng cường đào tạo kỹ năng cho Thẩm phán. Xây dựng đội ngũ thẩm phán cho các phiên tòa thương mại có yếu tố nước ngoài, một cách có hệ thống

¹⁹ CISG Advisory Council Opinion No 16 Exclusion of the CISG under Article 6, truy cập tại chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ciscg-online.org/files/ac_op/CISG_Advisory_Council_Opinion_No_16.pdf, truy cập ngày 13/9/2024.

thiết kế nội dung và quy trình đào tạo, xây dựng hệ thống đào tạo đa dạng. Tổ chức các tọa đàm chuyên đề nghiên cứu nội dung quy định của CISG, cách thức áp dụng CISG để các Tòa án hiểu rõ hơn về việc áp dụng CISG. Để loại trừ trường hợp: Khi tìm kiếm cơ sở của luật áp dụng, các thẩm phán có nhiều khả năng chọn luật trong nước mà họ quen thuộc hơn là CISG mà họ không quen thuộc. So với việc áp dụng CISG để xét xử các vụ án, việc trích dẫn trực tiếp luật pháp quen thuộc trong nước để xét xử không chỉ có thể giảm bớt khối lượng công việc mà còn giảm khả năng xảy ra sai sót.

6. Kết luận

CISG đã và đang chứng tỏ là điều ước quốc tế đáp ứng xu hướng hài hòa hóa pháp luật thương mại quốc tế, giảm thiểu rủi ro pháp lý và tăng lợi ích giao dịch thương mại, góp phần phát triển nền kinh tế xã hội cho mỗi quốc gia. Tòa án Việt Nam và Trung Quốc đều áp dụng CISG để giải quyết tranh chấp nhưng vẫn có điểm khác biệt nhất định. Cho nên, với việc tìm hiểu thực tiễn áp dụng CISG tại cơ quan xét xử là rất cần thiết để tổng kết cũng như đề xuất giải pháp cho việc áp dụng CISG được tốt hơn trong thời gian tới tại Việt Nam.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Quốc hội (2015), Bộ luật Dân sự số 91/2015/QH13, ngày 24/11/2015.
2. Tòa án nhân dân tỉnh Bình Dương (2019), Bản án số 05/2019/KDTM-ST ngày 18/7/2019 về tranh chấp hợp đồng mua bán hàng hóa.
3. Tòa án nhân dân tỉnh Bình Dương (2022), Bản án số 02/2022/KDTM-ST ngày 16/3/2022 về tranh chấp hợp đồng mua bán hàng hóa.Chen Jie (2021), *Các quy tắc áp dụng của CISG tại các tòa án Trung Quốc từ góc độ các vụ án xét xử của Tòa án tối cao/Tòa án cấp cao*, <https://zhuanlan.zhihu.com/p/382535713>, truy cập ngày 28/5/2024.
4. Lý Gia (2023), *Nghiên cứu ứng dụng Công ước Liên Hiệp Quốc về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế trong bối cảnh Bộ luật Dân sự*, <https://xuebao.suibe.edu.cn/shdwjmdxxb/article/html/20230306?st=search>, truy cập 13/9/2024.
5. Nguyễn Thị Minh Hằng (2007), *Giải quyết hợp đồng mua bán quốc tế*, truy cập tại <https://phapluatdansu.edu.vn/2007/09/12/05/14/56265/>, truy cập ngày 29/5/2024.

6. Liang Yu (2024), *Kỷ nguyên “Bộ luật dân sự”: Tình trạng áp dụng CISG tại các tòa án Trung Quốc*, 2024, 12(05): 3313-3319 <https://doi.org/10.12677/ojls.2024.125470>, truy cập tại <https://www.hanspub.org/journal/paperinformation?paperid=88226#t1>, truy cập ngày 13/9/2024.
7. Trương Phở (2022), *Áp dụng CISG tại Tòa án Trung Quốc*, Tạp chí Đại học Đông Bắc, số 4, tháng 7 năm 2022, doi:10.15936/j.cnki.10083758.2022.04.012, truy cập tại https://xuebao.neu.edu.cn/social/EN/volumn/volumn_1287.shtml.
8. Tòa án Thương mại quốc tế (2023), *Tòa án nhân dân tối cao công bố các vụ án điển hình về áp dụng điều ước quốc tế, tập quán quốc tế trong các vụ án dân sự, thương mại có yếu tố nước ngoài*, truy cập tại <https://cicc.court.gov.cn/html/1/218/62/163/2432.html>, truy cập ngày 13/9/2024.
9. Tòa án nhân dân tối cao Trung Quốc (2019), *Vụ việc hướng dẫn số 107: Công ty TNHH Sinochem International (Singapore) kiện Công ty TNHH sản phẩm luyện kim ThyssenKrupp. Tranh chấp hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế*, <https://cicc.court.gov.cn/html/1/218/62/163/1192.html>, truy cập 28/5/2024.
10. Ủy ban thương mại điện tử (2024), *Đồng ý áp dụng “Luật Trung Quốc” và CISG – Phân tích tình thế tiến thoái lưỡng nan của việc áp dụng CISG tại Trung Quốc*, truy cập tại <http://www.meritsandtree.com/Content/2024/07-02/1839491104.html>, truy cập ngày 13/9/2024.
11. Wang Chengjie (2021), *Áp dụng Công ước Liên Hợp Quốc về Hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế trong Trọng tài CIETAC*, truy cập tại <https://www.ctils.com/articles/3430>, truy cập ngày 28/5/2024.
12. Wang Haifeng Zhang Silk Road (2021), *Áp dụng Công ước Liên Hợp Quốc về hợp đồng mua bán hàng hóa quốc tế tại Tòa án Trung Quốc*, Tạp chí Tư pháp nhân dân số 31 năm 2021, truy cập tại <https://mp.weixin.qq.com/s/ltxRhjJ0kxTBdPdu5RAnXg>, truy cập ngày 28/5/2024.